

25
Др. ОСИП НАЗАРУК

РОБІТНИЦТВО

— і —

РЕЛІГІЯ — ІДЕЯ — ПРЕСА — ВКЛАДКА

НАЙКОРОТША ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

НАУКА ДЛЯ ДІЯЧІВ

Шікаго, Ілл. 1926.

Накладом Головної Централі „Січей” в Америці й Канаді.

З СІЧОВОЇ ДРУКАРНІ
2406 W. Chicago Avenue Chicago, Ill.
U. S. A.

ВСТУПНЕ СЛОВО.

В сій книжечці видаємо окремою відбиткою чотири статті з „Січи”, за котрими найбільше попитували. Видаємо тому, бо нашого органу багато на запас не печатаємо, а Українці ще не привикли складати в річники часописей, хоч так роблять дуже старанно всі культурні народи у своїх організаціях і бібліотеках.

Хто уважно перечитає сі статті і побачить, що в них написана правда, той певно стане дійсним приятелем „Січи”, та підпирайте-ме наш орган передплатою, збіркою на Пресовий Фонд і дописями.

Головна Централя „Січей”.

НАЙКОРОТША ІСТОРІЯ УКРАЇНИ.

НАВЧИСЯ ХОЧ Ї!

Історія вчить, що вірність Гетьманів даній державній ідеї єсть завжди наслідком вірності Гетьманців для Гетьманів, які в очах сих Гетьманців дану ідею персоніфікують. Колиб у нас така вірність була, то на світанку нашої історії не треба булоб кликати з півночі Варягів. Останний галицький Князь Юрій Болеслав не потребувавби себе оточувати Німцями. Богдан Хмельницький обійшовсяб без Тугай Бея і без московського воеводи в Київі. Виговський не потребувавби польських полків, Дорошенко турецько-татарських сердюків, Мазепа — Шведів, а Гетьман Павло Скоропадський, щоб рятувати від Українців Українську Державу, не потребувавби просити помочи у російських „добровольців”.

Вячеслав Липинський,

Робітництво і Релігія

З Клівленду одержала наша Централя лист від т. Тритяка. Він пише, що там між нашим робітництвом розгорілася страшна релігійна ворожнеча. Подібні листи маємо і з інших міст від ріжних сотень. У всіх тих донесеннях є просьба, щоб нашому робітництву пояснити приступно релігійну справу і сказати, як відноситися до неї. Отсим сповняємо ті просьби:

ВСТУП.

Все на світі була віра і були недовірки. Але на велику міру боротьбу проти віри й релігії розпочала доперва модерна буржуазія. А розпочала її нетому, немовби вона або яка небудь инша суспільна кляса могла дійсно обійтися без релігії, — тільки тому, що на релігії й вірі опирався по-

передний порядок, феодальний, який буржуазія валила. Як се було, покажемо на прикладі: Пливе собі ріка з гір, а над нею є всілякі господарства — і всі вони користали з водиці тої ріки. В горішнім бігу тої ріки було одно господарство, назвім його февдальним. В середнім бігу друге, — назвім його буржуазним. В долішнім бігу — дальші господарства: робітниче, мужицьке, а при самім устю ріки до моря таборують у шуварах цигане і всякі волоцюги. Всі ті „господарства” ворогують з собою. Отож господарі буржуазні в своїй зайлості проти горішнього сусіда вислідили місце недалеко від жедела, де найлекше було перекопати корито річки — і пустили її на бік, у якісь мочари, щоб тільки пошкодити свому горішньому сусідови. Се, а не що ин-

ше зробила буржуазія. Води вона знищити не могла, але пустила її в багна і трясавиці та пошкодила всім людським господарствам. Правда, — бідні потічки, що впадали до тої річки, плили даліше. Але вони посідали за мало води, щоб заспокоювати потреби людей і рослин. Так покрилися буряном і кропивою всі господарства. Знайшлися люде, котрі назвали себе опікунами робітництва й зачали гукати, що треба продовжувати „боротьбу” горішного сусіда, хоч та боротьба непотрібна ні робітництву, ні взагалі нікому, але шкідлива для всіх. Боротьба проти релігії, яку розпочала часть буржуазної філософії, заблагнала всю суспільність і заразила і грунт і водух.

Хто гукає, що „філзофія” й „наука” проти релігії, — той не має поняття ні про одну, ні про другу, ні про третю. Найголоснійше гукає тепер про се большевизм. Гукає тому, бо провід його опинився в руках недовченої півінтелігенції. Вона навіть не припускає, що валеннем релігії продовжає найзлюбнішу „ідею” бо-

(Докінченне на стр. 2.)

гацтвом зіпсутих буржуїв, захлан-

них на золото й визиск, жадних уживання й роскоші. То їм требабуло увільнитися від усякого внутрішнього стриму, щоб уживати й роскошувати. То буржуазна революція у Франції для споневірення релігії висаджувала цілком нагу дівку на вівтар і пила з чаш церковних до п'яна та гуляла у святинях. А ті недоуки, що назвали себе опікунами робітництва і наслідують п'яних французьких буржуїв, — не мають поняття про те, що вони тільки малують розперезаних буржуїв найгіршого гатунку і з неутва кричать: „Так каже робити філософія й наука!” Пригляньмося тій помотаній справі.

I.

„Властива, одинока і найглибша справа в історії світа і людей — справа, від якої всі інші мають менше значіння, се противенство між вірою й безвірством”.

Гете (в творі „Діван”).

Є філософія, котра держить з Богом і є філософія, котра покинула Бога. А є й така, що не говорить ні за, ні проти. З усіх трьох будемо черпати для поясненія важної релігійної справи.

Сотки літ тривають студії над релігією. Наука збрала їх у такім висліді: „Так званий „чоловік природи” без релігії належить до таких самих байок, як прачоловік без мови (алялюс)” — (Рацель: „Наука про народи”, том I, ст. 31). Наука ствердила вже, що не було й нема народів бзе релігії. Се доказує також наука історії: котрий нарід почав тратити віру й релігію, той скоро струпішив і занепав та розсипався, а землю його забрарили ті народи, що мали тверду віру і релігію. І таки не було народів без віри й релігії.

II.

Релігія се підстава суспільности, се жерело людської моралі. На релігії стоїть усяка суспільність і без релігії мусить упасти. Не має ніякої підстави таке балаканне: „знаю дуже чесних атеїстів, котрі ніколи не кривдять і чужого не рущають.” По перше ніколи не знати, чи вони справді атеїсти. Багато між ними таких, що тільки під напором агітації за безбожністю не мають відваги признатися, що вони вірять у Висшу свідому Силу, котра кермує всім. По друге — навіть дійсні атеїсти оскільки воци не стали злодіями і злочинцями,

то причина тому трояка: 1. Або вони не мали нагоди стати злодіями і злочинцями (просто: не мали де і що красти). 2. Або не мали відваги, щоб ними стати, то значить просто се люде за слабій духом і думкою. 3. Або — вони живуть з'їдаючи той капітал честности й моралі, який одержали у спадку по своїх релігійних батьках. Інакшої причини честности й суспільної моралі у атеїстів нема, бо не може бути. Спадок, котрого не помножуетеся, мусить бути розтрачений: дальші покоління атеїстів, оскільки не вертають до віри в Бога, постійно занепадають і виводжуються. Вони стають подібні до вигорілих лямп: студені і без світла, занечищені й зіпсуті, без можности внутрішньої обнови вянуть як трава поживкла.

III.

На наших очах вянуть у страшних муках два великі народи, котрим атеїстичний уряд большевиків прищиплює насильно безбожність. Се народи: руський і український. Чому вони вянуть і конають в голоді на прекраснім чорноземі? Безпідставне єсть таке балаканне: „Там зле тому, бо війна й революція знищили край, до того лучили-

ся неурожаї, а буржуйські держави не хочуть позичити капіталу пролетарській владі.” — Війна й революція нищила не раз також інші землі, але такої нужди ніколи не викликала. Неурожаїв не було би так постійно скрізь, якби селянин був певний, що нагорі єсть чесна влада, якій можна вірити, що не обрабує з останного зерна. А буржуйські держави позичилиб грошей кожному якби мали певність, що не пропадуть і проценти і капітал. Але такої „влади,” котра виразно голосить, що не признає ніякої моралі й ніяких з’обовязань — очевидно ніхто не хоче „позичити”, бо се значить лоб писати рухунки вуглем у комині. До того всего чому мають там не красти всі, котрі бачать, що уряд сам ломить усе? Чому жовнір, що стоїть на варті при магазині, не має змовитися зі злочинцями, коли чує від своєї „влади”, що Бога нема, а чоловік від звірини походить! Звірина, коли потребує, бере, що бачить і тільки одним журиться: що би взяти. Ніякої „філософічної” моралі ніхто й ніколи не „внесе” в масу, коли тою „філософічною” моралю не годні жити навіть освічені люди — з тої простої причини, бо та-

кої моралі нема. Неправду говорять ті, котрі кажуть, що єсть.

IV.

Мораль є тільки у тих філософів і учених, котрі вірили в Бога як нпр. Арістотель, Плятон, Ньютон, Вольта, Кеплер, Копернік, Лінней, Фарадей, Томсон, Флямарион і багато інших учених, філософів, та натуралістів. Котрий філософ зійшов з віри або навіть зрвав звязок з означеною церквою, хоч утратив цілком віри в Бога — той докочувався до чогось такого, що не може бути підставою ніякого здорового життя ні людини, ні на рода. І так Спіноза докотився до чисто поганського пантеїзму, Кант до субективізму (що всьо „права”, що кому здається і всьо не правда), Шопенгавер до песимізму („всьо пса варта”), Ніцше такий до божевілля, в котрім проповідував, що всьо вільно робити „надчоловікови” (убийники Леб Леопольд се найбільш послідовні учні Ніцшого, але сидять за краями і не можуть дальше практикувати тої „філософії”). До таконого самого або дуже подібного замішання докотилися й ті теологи, котрі вбили собі в голову, що кождий з них „самостійно” має

„право” на свою руку балакати, що йому подобається, не оглядаючись на свою церкву і її науку.

Невірна філософія попала в таранське замішання, яке було ще за поганських часів, в добі розкладу старої Греції та Риму. Німецькі філософи раціоналісти (котрі хотіли руководитися тільки розумом) спробували упорядкувати той хаос. І довели до — ще більшого замішання, бо сказали, що треба почитати чоловіка, як власника „розуму.” Найвиразнішим представником тих філософів був Фіхте. Але скоро показалося, що та філософія се тільки висша форма поганського ідолопоклонства: за поганських часів почитали люде биків і крокодилів, а нова філософія каже почитати — людину. Се ніщо інше як бажанне почитання Бога, вимущене на фальшиву дорогу. Ми думає людина сама себе хотіла почитати як Бога — і скоро відчула несмак. Тому верх зачала брати філософія пантеїзму, то значить такої науки, котра бачить Божу силу розсипану і в природі і в людині, але не признавала „окремоти” Бога. Та скоро розкусили і її: вона показалася подвійним блудом, бо до помилки раціоналізму дода-

ла ще стару помилку ідолопоклонства: коли Божу силу представляє і гадина, то значить, що погане добре робили, кланяючись звірятам. Коли філософи побачили, до чого дійшли, попали в скептицизм. То значить — сказали, що вже всьо нічого не варта. Скептицизм то був труп філософії. Але труп ще бодай має імя: він називається труп. А потому; труп розложився — і в філософії появилося щось таке, що вже й назви не має. Се „незнатищо”. Представник його се філософ Гегель, котрий сказав: „Істнованне й неістнованне се одно”. То значить — чи ти живеш чи не живеш — се одно. Се вже було погасненнем людської думки! Все розпряглося. Філософія перестала властиво істнувати навіть у формі трупячого розкладу. Вона просто вивітрила як висхла калюжа. Вже навіть черваків і бакцилів в ній не стало: Гегель убив усе.

V.

Ще появилася спроба Ніцшого, звернена головою проти християнства. Але і він і його наука скінчилися скоро — божевіллям. Звичайним божевіллям. Повстала така суматоха, що дійшло до пов-

ного упадку, до нічого. В такім стані молодь приходила до високих шкіл і там довідувалася, що ніякий філософ абсолютно нічого не знає! Що кождому здається, се може бути правда, але може бути й неправда! Можеш робити, що хочеш, а можеш не робити, що хочеш. Повстав такий хаос як у большевиків за революції. Большевизм — се тільки фізична, п'ястуківа проява того замішання, яке повстало вже передтим у думках філософів. Маркс се ученик Гегля, котрий пробував „поправити” свого учителя. Але не міг. На Марксі вчилися большевики.

Всі ті філософії взаємно себе зруйнували. Остала — тільки релігія та її світогляд. Інакшого вже нема. Хто шукає світогляду у філософії, той здобуде його тоді, коли решетом наносить бочку води з мертвою моря до свого дому. Се одно стало ясне всій правдивій інтелігенції.

VI.

Але що робити з таємницями і догмами релігії? Інтелігенція вихована на стислих науках, як вища математика, фізика, хемія — не могла сразу ніяким чином погодитися з релігійними догмами,

бо вони голосять річі, яких зрозуміти не можна. Та не багато часу минуло, як появилися такі міркування: Є в математиці доказ, якого ніхто не повалить, бо він доказує рахунком, що дві лінії, котрі все до себе наближаються, ніколи не зійдуться. Се т.зв. „зрівнянне асимптоти.”

„Розум” каже, що се дурне і неможливе, рахунок показує, що се мудре й одиноко правдиве! А се значить, що і проти догми в релігії не можна кричати тому, що розум людей „не розуміє” її, бо так самісенько не розуміє ніхто своїм розумом математичного зрівняння, хоч рахунок показує, що в нім є непомильність. Ба, що більше! Таксамо мається річ з кождим законом фізики і хемії! Досвід показує, що ті закони є і працюють безнастанно (як пр. закон гравітації, закон електрики, радія і т. д.), — але ядра їх ніхто з учених не розуміє! Чому воно так? Ніхто не годен відповісти навіть при найпростійшій факті дзвонення електричним дзвінком. Скрізь і у всім показується властиво догма, перед котрою людський розум стає, як перед стіною. Отож чому плювати на догму тільки в одній об-

ласті, релігійній, коли не плюється на неї в математиці, фізиці, хемії та всіх стислих науках? Річ ясна, що нема в тім плюванню ніякого розуму. Так правдива інтелігенція зачала вертати до релігії — та до всего, що релігія вчить. На пів дороги стала тільки інтелігенція.

У життєвій практиці сей зворот приніс ось який світогляд: Коли філософія дійшла до цілковитого банкруцтва, коли навіть люде, що ціле життє посвятили роздумуванню, — удержувані коштом держав на університетах, сказали: „Не знаємо нічого!”, — то якже можна вимагати від молоденьких 18 літніх студентів, від дітей, щоб вони орієнтувалися в тих горах книг, на котрих присамім кінці все виписано: „я нічого не знаю!”. А тим більше, якже можна говорити про те, що з високих шкіл увійде в народні маси „правда” просвіта, коли в тих високих і найвисших школах додумалися до того, що нічого не знають! Отож що має „увійти” в народні маси? Яка філософія? Котрий її світогляд? Котрого філософа? Таж усі вони лежать розбиті в пух і прах,— з вімком тих, котрі вірили в Бога і

шанували церков, як інституцію, котра кермує й регулює віру і світогляд, опертий на релігії. А та просвіта була і є в народних масах. Отож не масам треба „наближатися” до пустки й хаосу тої частини інтелігенції, котра нічого не признає і в ніщо не вірить, тільки навпаки — : тій інтелігенції треба вертати до народних мас, котрі все мали в серці віру в Бога і стояли при церкві.

VIII.

Неможливо припустити, що на вічне незнання правди засуджені ті мільони і мільони людей, котрі не мають доступу до — університетських кафедр і академій з яких лунають голоси: „Ми нічого не знаємо!”. Навіть якби колинебудь було можливим, привести пастушків з гір і пасовиськ, робітників з майн і фабрик, мужиків з піль, мужчин і жінок — до якихсь величезних галь, де їм префесори викладалиб ціле життє тубами свої суперечні філософії, — то чогож ліпшого ті народні маси довідаються про життє і тайну його, про мораль і взаїмну допомогу? Нічого лучшого від того, що вчить релігія і церков, — не довідаються, бо там не то лучшого, але взагалі нічого крім

сварки нема! Останні слова філософії — се убийство Гегля і божевілле Ніцшого. Людський розум дійшов до граничного стовпа і вдарив до нього чолом своїх невіруючих філософів. Нема ніяких виглядів, розбити головами ту стіну, але є вигляди на те, що голови потріскають всім, котрі дальше бити-муть до тої стіни.

IX.

Такий шлях перейшла людська думка. І на тій основі появилися тепер на університетах організації молоді, що стоять на релігійній і церковній плятформі. Се, що недавно ще було неможливе, сьогодні факт: Професори і студенти найвисших шкіл творять різні релігійні корпорації й майже нема університету, де б їх не було. Релігійний світогляд зачинає кріпко охоплювати верхи правдивої інтелігенції. Росте на очах пошана церкви у людей з умом і правдивою освітою. Поступ тепер уже не крик, що „Бога нема а чоловік від малпи походить!” Се вже пожалування гідна дурнота, яка не каляє ні думки ні уст ніякої освіченої людини. Се вже тільки — вереск недоуків, котрий найголо-

сніще лунає з багна Апфельбавма і його бренчів. Моральна й матеріальна руїна народу се відгомін того вереску. Нужда і зараза йде слідами його. На вид тої руїни — появляється на культурних верхах народів глибока покора перед вічною силою Бога і пошана до церкви. Чи страшна міра кари за те, що досі було не поллється по всім усядам, сего ніхто не знає. Одно тут ясне: що хто справді шанує релігію і церкву, той не валить і не плюгавить церкви ні тої, до котрої належить, ні тої, до котрої належать інші.

X.

Як на долони видно, що боротьба проти віри і церкви взагалі — се не діло робітництва. Се тільки спадок по буржуазії найгіршого гатунку. Се найдурнійша „ідея”, яка колинебудь була між людьми. Дурноту тої безбожної ідеї видно по тим: Коли з нею не могли собі дати ради навіть наймудрійші голови багатой буржуазії, що довели до повного замішання — то як собі може дати раду простий народ, котрий тяжко працює й не має часу на розчовпування тої гнилої сукровиці, що тече з безбожних або цілком помішаних мозків інтелі-

гентних „провідників”! Ті індивідуалісти (що з них кождий сам уважає себе „мірилом усього”) доведуть народи не до колективізму (спільности в господарстві), тільки цюфнуть їх до давних часів — здичіння, коли кождий те саме знав,

що другий і була дика „рівність”: всі таксамо припікали себе на розжарених углях і їли людське мясо. Сей час мусить вернути, коли не буде застановлена дурна боротьба проти віри і релігії. —

Шо Таке Ідея?

Про 5 значінь одного слова „ідея.”
— Про гнилу колоду. — Про ворогів ідеї та їх способи. — Про серце і про голову. — Про гарбуз і про дискусію. — Про жидів. — Про ідею укр. народу і землі. — Про панів президентів і про киричників. — Про те, коли нарід дозріває. — Про Січ.

I.

„Ідея” се від тисячів літ (від філософа Плятона) — найславніше слово філософії. Воно походить від грецького слова „ідейн”, котре значить дивитися і бачити. А слово „ідея” значить передовсім образ чогось досконалого, який маємо у своїй душі. — Далше значить ідея — представленне собі в душі правди про щось. Нпр. „Чи маєте Ви ідею про те, кілька пра-

ці вкладає редактор у популярну статтю? Се значить: Чи знаєте Ви правду про роботу, якої вимагає ясно написана стаття?” — Трете значінне слова „ідея” се — відбитте хотіння. Нпр. Липинський має ідею державної самостійности України”. Се значить, що український мислитель Липинський хоче сотворити і творить українському народови підставу його державности. — Четверте значінне слова „ідея” се те, що дає форму хаосови, глині, масі. Нпр. різьбар, котрий має ідею, потрапить з каменя зробити прекрасну фігуру, „подобу”. — Пяте значінне слова „ідея” — се фантазія, небиллиця. Нпр. се те, що єсть у головах таких агітаторів, котрі кричать: „Народ зробіть „сам” державу” і подібні нісенітници.

II.

В сій статті не будемо брати під увагу пятого, насмішливого значіння слова „ідея”, тільки значіння добрі, поважні.

III.

Людина, котра не має ніякої ідеї, се колода в суспільнім життю. Шевченко каже про таку людину, що вона гнилою колодою валяється по світі. Чому?

IV.

Бо ідея се жерело, котре оживляє думку і душу людей. Ідея се фундамент, на яким побудоване всяке змагання, всяка праця. Ідея се корінь, з якого виростає діяльність людини, організації, цілого народу і держави.

V.

Тому вороги передовсім стараються зломати ідею. Вони розуміють, що коли зломлять ідею, то тим самим знищать корінь діяльности, розсадять фундамент нашої будови, засиплять жерело, котре оживляє думку і душу нашу. Вони роблять се тому, бо знають, що без ідеї не можна ні працювати, ні боротися, бо нема для чого. Для пустаго вереску поважний чоловік працювати не може, тільки для ясної ідеї.

VI.

Хто розуміє значінне ідеї, той знає, що передовсім треба оборонити ідею. Найважніша річ — оборонити ідею не перед ворогом, не перед чужим, тільки перед своїми власними сумнівами. Коли обороните ідею перед своїми власними сумнівами, тоді вона напевно остоїться перед усіми нападами всіх ворогів. Нема тоді такої сили на світі, щоб потрапила знищити або хочби ослабити Вашу ідею, коли Ви її обороните перед своїми власними сумнівами. Ні гармати, ні бомби, ні ростріли, ні каги ні найбільші ворожі сили не вспіють тоді, убити Вашу ідею. Чому?

VII.

Бо ідея, яку Ви оборонили перед своїми власними сумнівами, має таку силу в собі, що чим дужше тиснуть її вороги, тим вона стає сильніша. Бо тоді ідея вписана в Вашій душі треваліше ніж на камені й пергаменті. З каменя можна надіс долотом видовбати. Письмо на пергаменті можна хемічно так вибрати, що і сліду не остане. Але нема способу видовбати чи вибрати ідею з душі людини й народу, коли та ідея не має вже сумнівів у їх ну-

трі. Нема ні такого царя, ні такої чрезвычайки, ні такого переслідування, що потрафить знищити таку ідею.

VIII.

З багатьох тисяч літ має людство записки і книги. З них видно, що навіть наймогутніші народи і держави не могли знищити й найменшого народу, коли той нарідав міцну і свою, питоменну ідею. Нпр. Жидів ніколи не було багато, бо їх ізза їх сприту та розуму всі нищили. Але не могли їх знищити ні дуже міцна держава Фараонів, ні ще міцніша Асирія, ні вчений Вавилон, якому не було рівні, ні навіть Рим великий, що завоював був цілий тогдішний світ і залізними полками здобув Єрусалим, знищив до тла і чорними волами заорав та сіллю засіяв місце, де стояла святиня Соломона. Рим зробив се на знак, що там з його наказу не сміє повстати ніщо. Але — Єгипт упав і Ассирія впала і мудрий Вавилон у порох розсипався і Рим упав і розлетілася сила його. А малий нарід жидівський пережив їх усіх. — Утративши землю, мусів утратити і патріотизм. Але і живе і розвивається і багатіє і значинне у світі має.

Чому? Бо мав і має сильну віру й міцну ідею свою, оперту на тій вірі. Не гроші дають жидам значинне, тільки їх ідея і їх єдність дає їм і фінансову силу і духову. Про те, як їх тяжко переслідували, дуже цікаво описує св. Письмо. Але їх ідея оборонила їх перед всім.

IX.

Як приймається ідея і як росте? Ідея приймається наперед не в голові людини, тільки в серці. Щойно потому ідея росте з нашого серця аж до голови — подібно як дерево. Дерево приймається в землі, де нема світла, тільки єсть любов тої землячки до насіння, яке в неї впало. Землячка вигріє те насінне, охоронить, дає йому соки. І потому воно має силу вирости вгору, скріпнути та стати прекрасним деревом, з цвітом і овочами. Таксамо й ідея. Вона наперед приймається в серці, котре не думає і не дискутує, тільки любить (або ненавидить). Людина дискутує головою, або ще скорше пустим гарбузом, на котрий закладає шапку. Розуміється — гарбузом „дискутує“ по дурному. Серце не дискутує. Ідея потому з серця доростає до голови. А

голова вже своїм розумом обхоплює й обстоює ту ідею, котру вигріло серце своєю любовю.

X.

Покажемо се на прикладі: Наш бідний нарід мав хотіння своєї держави! хотів і він мати захист, який мають інші народи. Хотів мати державу. Тому давав кров свою, тисячів своїх синів, давав, щоб боронили нашу державу справу. Але що сталося? Наші пани президенти не вміли повести того народу, тільки вміли розсварити його. Вони обіцянками тільки дурнали самі себе і народ і самі розкладали військо мітінгами. Вони були бунтівниками, не будівничими держави. Тому в серці народа накопїла до них нехїть і появилася інстинктовна любов до одної Голови, до одного Проводу. Тепер уже нема в народі ніякого, хто не чувби серцем, що якби ми були признали й підперли одного правного Господаря, то бувби лад і булаб держава. Ся ідея з серця народу підросла до голови. А голова вже розумом говорить: Кажуть пани президенти, що Москва і Польща силою наш Край роздерли. Алеж се неправда! Бо чиж наша Директорія не зробила напе-

ред змови з Москвою? Чиж президент Петлюра не закликав сам Поляків аж до Київа? І чогож тепер кричать, що „вороги нас силою окуповали“, коли то наші президенти самі кликали тих ворогів! Таж се очевидна правда. Так серце і розум разом говорять, що наші пани президенти розвалили державу, самі змовилися з ворогами і самі закликали їх. Оден був тільки Господар, що не руйнував держави, але боронив її навіть чужими силами, коли свої втекли: се був правний Господар і Гетьман усеї України, Павло.

XI.

Так з роз'ораного болем серця українського народу виросла Гетьманська Ідея. І доросла до голови того народу. Під тим великим деревом ідеї з серця і голови нашого народу може тепер у його тіни відітхнути втомлена думка народа — серед горячої спеки нешастя.

XII.

Відітхнувши, зачинає наша думка немов розглядатися. І що вона бачить? Бачить, що ті люди, які себе назвали президентами, щойно від небагатьох літ зачали робити крик і галас. А ідея Гетьман-

ська пливе вже сотки літ по нашій землі, як могутна ріка, котрої пльоване панів президентів не задержить. Бо довго-довго історія нашої землі немов тисячами пальців показує і говорить: „Се твоя ідея, український народ! Ти викормив її сердечно кровю своїх батьків і прадідів. Не давай плювати на те, за що на сотках боєвищ умирати у крові ті, від котрих іде твій рід”. Се правда. Се стара, історична правда. Ту правду висисають українські діти вже з грудей матерей, хоч іще несвідомі тої правди. Але вона живе.

XIII.

Кожда правда се мати віри. Тільки недоуки думають, що віра сліпа. Правдива наука каже, що віра і тільки віра найлучше знає правду, бо вона дочка правди. Таким чином наша віра в Гетьманську ідею оперта на любови, на розумі і на правді. Та віра — се сонце нашого народу й інакшого сонця наш нарід не має і не може мати.

XIV.

Навіть коли сонце найясніше світить на небі, можна замкнути очі або ще лучше — залізти в пивницю і кричати: „Я не бачу сон-

ця”! Так і роблять гнилі колоди. Бо їм вигідніше гнити, ніж жити. Але хто хоче жити і розвиватися, той мусить мати волю до життя. А воля каже: „Відчини очі й подивися на ясну правду. Схили голову перед правдою. Повір ідеї своєї землі і йди за нею, тоді будеш іти шляхом життя, а не гниття.” — А се значить, що до життя крім серця, розуму, правди і віри — треба ще волі. Щойно тоді віра в ідею дає життє і велику силу.

XV.

Є люде, котрі в ніщо не вірять і нікому не вірять, навіть собі самим. Се гнилі колоди. Вони не можуть вірити. Бо віра се тільки иньше імя сили. А хто гние, той сили не має. Тому такий і віри не може мати. А коли він не має віри, то хотівби, щоб і інші її не мали. Тому старається заразити інших розкладом їх віри в ідею, то значить — заразити недовірем. Се закон усеґо, що розкладається, не тільки людини. Нпр. одно гниле яблуко може заразити цілу купу добрих яблук. Таксамо одна гнила людина без віри в ідею — може заразити багато людей. І тому так важно відгоро-

джувати себе від тих зогнилих людей. Панати їх по кирині. Здоровий чоловік, котрий має віру в ідею, не буде киринити. Він буде слухати. Бо він сильний. А послух се батько сили. Бунту і кирині сильні народи (і люде) не анають, тільки слабі.

XVI.

Як шириться зараза? Таксамо як від зогнилого яблука: ідю. А у віпсутних людей є також ідь. Коли від когось чуєте кпини, насміх, глум, — то се напевно людина в нурті зогнила і зіпсута. Здорова людина не насміхається з нікого і з нічого, тільки зіпсута. Здорова людина буде сміятися, але не буде насміватися. Се велика ріжниця. Від таких зогнилих людей треба відвернутися, бо розложать усеґу ідею. Ніщо так не розкладає ідеї як слуханне балакання блазнів і кириників. Бо ідея се річ поважна і коло блазеньства вони вдержати не може: вона відлітає від людей, що слухають кириників і блазнів — та безслідно щезає.

XVII.

Не вірте тим, котрі кажуть, що наш нарід не дозрів" до своєї держави. Бо нема такого народу, ко-

трий говоривби про державу, а не дозрів до неї. Коли дозріли півдикі Абісинці в Африці, то дозріли й Українці в Європі: то українські пани президенти і багато укр. панів редакторів не дозріли до держави, а не нарід український. Ті пани розбивають нарід наш і нищать у нім ідейність і повагу до всякого свого проводу й Авторітету. Тому так виглядає, що наш нарід „не дозрів" до держави. А він слабый, бо розбитий і роздискутований анархістами („драгоманівцями”). Але в тім народі є віра і є ідея. Тільки її рубають на тріски анонімні агенти чужих сил і свої киритники. Рубають довіре і послух у народі. Але коли послух пробудився, то росте вже сила. Бо послух се батько сили. Нарід доріс, тільки не треба йому розбивати природну Голову і природну ідею.

XVIII.

Ідея живе і розвивається любовю до неї, таксамо як дитина. Хто любить свою дитину, той дбає за неї, і жертви для неї поносить. Як дитина не може рости від самих слів, хочби найкращих — таксамо ідея. Вона потребує також матеріяльних жертв і то постійних. І-

дею треба охоронити і плекати. Тоді і тільки тоді вона росте і крипшає та робить народи сильними. Чи Ви дбаєте про свою ідею любовою й постійними жертвами? Чи Ви належите до організації, котра має ясну ідею? Чи Ви вже розду-

мали, що зі всіх організацій наших одна Січова Організація зробила поступ і вийшла з хаосу і має та показує ясний, виразний шлях! Хто любить послух і порядок, хто хоче сили своєму народови, той нехай вступає в ряди СІЧОВИ!

Що Таке Преса?

I.

Преса — се найбільша проповідниця народу. Преса—се найбільший прокуратор і найбільший суд. Преса се найбільша учителька народної маси. Преса має великий вплив на все життя — на церкву, на політику, на науку, на штуку, на літературу, на промисл, на всякі бизнеси, а що найважнійше: на вихованне будучих поколінь — і тим самим на будучність народу.

II.

Хто не розуміє значіння пресен, той не розуміє нових часів, у котрих жнемо.

Що дає преса? Який її зміст?

III.

Є преса добра і преса недобра. Добра преса приносить те, що треба знати народови, те, що його вчить, підносить і дисциплінує. Добра преса приносить вісти про нові закони, про нові винаходи, про нові події і досвіди. В стародавній Греції, де ще не було преси, Греки обговорювали ті справи що дня на ринку (агора). Тепер робить се преса. Вже перед сто літами сказав Наполеон Великий: „Є пять великих

держав, а преса се шеста велика сила.”

IV.

Але є і недобра преса. Зміст недоброї преси — се сплетні, наруги, клевети, очернювання, обмови і безпам'ятна лайка та вічна „критика”, котра каже, що „все зле”, а не показує, що добре і як до того добра доходить. Зла преса подібна до великої сплювачки або помийної ями. Коли на неї глянете, — все в ній одно і те саме: вчора і позавчера, тому рік і тому два і десять — грязь, болото, лож, ненависть і позатим — пустка.

V.

Творцям злої преси все одно, кого вони лають і чи є причина чіпатися чогось, чи нема. Як є такі звірята, що мусять щось гризти і розїдати, чи голодні, чи ні, — так є й такі „редактори”.

Вони мусять щось конче кричати і когось лаяти. Як нема що, то видумують, щоб було.

VI.

Відки беруться такі „редактори”? Учитель, щоб учити дітей, мусить мати якусь школу і здати якийсь іспит. Таксамо правдивий інженір, лікар, дентист, священник іт.д. А редактор ні. Кождий може бути редактором — навіть той, що вийшов з криміналу, а що головніше навіть граматики не знає, може писати все, про що хоче: і про мораль і про церков і про державу і про соціальні справи і про нарід і про чесноту і про політику — про всьо. Річ ясна, що аби писати щось пожиточне, треба щось знати. А щоб писати лайки і клевети, на те не треба нічого знати. Всякий дурак, кождий невіжа може лаяти ро-

ками лучше ніж хто инший. Се для нього найлекша робота, бо він инакшої не знає. Або постійно перепечатує чужу працю, або лає.

VII.

Горе народови, в котрім зла і пуєта преса переважить добру. Бо думка такого бідного народу стає також помийною ямою. Він десятками літ дихає випарами тої ями. Сварня, лайка і взаїмна докучливість та ненависть всякає в нього — і в усе його житте: особисте, домашне церковне й організаційне. Такий нарід стає нездібний до ніякої організаційної боротьби. В нім щезають усі ідеали й остає тільки ненависть і гризня. Ніщо так не відганяє молоді і не претак до чужих, як своя зла преса і те, що вона „виплекала”. В Америці й Канаді третє польське покоління, пяте че-

житья свого народу і говорить ще рідною мовою батьків, хоч добре знає америське та шесте німецьке дерканську. У нас вже перше покоління, що тут уродилося, не любить говорити по українськи ні української преси до рук взяти. І нема що кричати на нього засе! Бо десятки літ лайки і пустої сварні та ненависти, яка цвила пустоцвітом у нашій пресі — мусіли так а не інакше вплинути на молодь.

VIII.

Чи можна побороти злу пресу? Можна. Але **тільки одним способом**: підпираннем доброї преси. Треба добру пресу передплачувати, другим поручати, в організації жадати підпертя для неї, на пресовий фонд давати і збирати при кождійнагоді, дописі посилати, оповістки давати. Одна рухли-

ва й розумна людина, одна місцевість, де є такі люде, — може дуже підперти добру пресу. І все при тім треба памятати відому приповідку культурних народів:

„Скажи мені, що ти читаєш, а я тобі скажу, хто ти є і яка ти людина.”

IX.

А по чім пізнати, котра преса добра а котра недобра? Коли Ви читаєте якусь часопись рік, чи два, тоді запитайте себе: що вона мене навчила? Які питання мені вияснила? А де побачите лайку, там уже по однім числі пізнаєте, чи се добра часопись чи недобра. А котрі люде розуміються на пресі, тих пізнаєте по жертвах на добру пресу. Велика єсть від-

повідальність тих, що настановляють редакторів і мають владу над пресою. Бо преса се думка народа!

X.

Добру пресу треба складати в річники (всі числа за порядком) і дати оправити в тверді окладинки. Так роблять всі культурні народи й організації. Бо в добрій пресі є дуже багато праці. Та праця марно пропадає, коли не зібрана й не оправлена. Вже по кількох літах її заніяку ціну зібрати не годен, коли не зложиться її відразу. Чи Ви се робите? Чи також причиняєтесь до марновання тяжкої праці редактора і тим самим скріплюєте вплив злої преси?

Яке Значінне Вкладки?

Про те, що світло, а що серце організації.

I.

Січовий статут каже, що організація полягає на єдності поглядів і на вкладці. Про єдність поглядів говориться і пишеться багато й докладно. А про вкладку також говорять. Але тільки загально, нпр. пишуть, що — „треба вкладки”! Чому її треба і яке значінне тої вкладки, — про се в цілім нашім письменстві — нема ні одної статті! Але „критики є—по самі вуха. А лайки ще більше. Нема у нас науки про значінне вкладки. І тому не дивота, що мало котрі люде розуміють значінне сеї важної справи. Нема за що кричати за се на тих, котрі нерозуміють, тільки треба лагідно пояснювати.

II.

Як тіло без душі стає мертве, так організація мертвіє без вкладки. Правильно вплачувана вкла-

дка се віддих і пульс організації, се її серце й життє.

III.

Коли бачите, що око людини без блиску, що члени стратили владу і тепло, що серце перестало битися, — тоді кажете, що життє людини устало, душа вийшла, смерть наступила і перед вами лежить труп. Те саме діється з організацією, коли нема вкладки. Се вже не організація, але її труп.

IV.

Якто? запитаєте. То не ідея се корінь організації, тільки вкладка, гріш? — Ні! Корінь організації все була, є й буде ідея. Одначе сам корінь, навіть найлучший, не вистарчає, щоби з нього виросло дерево й овочі принесло. Бо корінь мусить мати відповідну землю, ґрунт і мусить бути в той ґрунт вложений. Таксамо ідея організації мусить мати ґрунт у правильній вкладці.

V.

Ідея без діл мусить бути мертва. А діла, які в жертву приносимо ідеї, бувають усякі: життє, кров, здоровле, час і праця або гріш. Любов, яку маємо до ідеї, показується тільки в ділах, у жертвах. Найменше з тих діл, але не найменш важне — се вкладка.

VI.

Хто не платить вкладки, той усуває ґрунт апід організації. А хто платить вкладку, але неправильно, — той робить організацію хорою, таксамо як людину з духавицею, котрій не стає віддиху.

VII.

Не треба думати, що „член”, який не платить вкладки, не має ніякої вартости. Бо так не єсть. Коли він має ще в собі ідею організації, то й се ще велике діло. Бо в нім ще єсть корінь, який може оживитися. Він ще нерозбитий, незнищений. Він тільки для організації мертвий. Але дійсний член се тільки той, хто правильно жертвує приписану вкладку й у думках має єдність з організацією, то значить — з її Централєю.

VIII.

Ся правда се фундамент усякої організації. Ідея се світло, яке нам показує ціль, до котрої маємо дійти і шлях, яким маємо йти. Ідея се корінь, з котрого може вирости сильне дерево, — та тільки тоді, коли те дерево має ґрунт. Але як навіть з найлучшого пляну не буде дому, коли нема каменя, цегли і цементу, так з найкращої ідеї нічого не буде, коли вона не має жертв і вкладок.

IX.

Сама ідея без діл, то є без жертв, без вкладок — не допоможе. Вона мертвіє без жертв. Одиноке мірило й оцінка того, чи ідея в кімсь справді жива й могутна — се те, чи він жертвує для неї, чи дає правильно вкладку. А кілько є таких „членів” у наших організаціях, що на тютюн мусить дати, що дня але на вкладку „не має” навіть раз на місяць! Для таких „членів” дим має більше значінне, ніж ідея. Але на димі ідея не росте.

X.

Страшний єсть стан наших організацій і в старім краю і тут! Нпр. найстарша культурна організація „Просвіта” за пів століття праці не має навіть 20.000 дійсних членів! На мільйони наших людей! А зате кілько крику, що „нема кому подбати за просвіту народа!” І хтож та за що та чим має „подбати?” Подібно є і в інших організаціях. Крик і критика! Кождий має щось до скритиковання. Але рідко трафиться місто, де члени правильно помагають організації вкладкою! І цікаве те, що найбільше крику якраз з тих околиць, від котрих найменше помочі! Та на крику ніяка організація стояти не може таксамо як на димі нестоїть ніяка будова.

XI.

Організація стоїть на живій ідеї. А ідея живе тоді, коли має жертви, вкладки. Ідею робить живою любов до неї. Кожда правдива любов спонукує до жертв. Колиж ідея відлучена від любови, то вона вже втратила свою життєву силу. Вона вже обмертвіла, хочби не знати який шум робила. Нарід, котрий тільки кричить але жертв і вкладок не дає, — подібний до дерева, на котрім уже зісхло листє і гилле. Вітер ще робить шум у його завялім листтю, але життя в тім листю уже нема. Діяч, котрий думає, що пустим криком і шумом можна сотворити організацію, подібний до рибака, який тягне пусту сітку в мертвім морі, де нема ніякої риби.

XII.

Тільки хто любить ідею, той жертвує для неї. Ідея може існувати й без любови, але помагати не може, бо вона тоді мертва. Ідея мертва не дає плодів, бо в ній нема зерна життя. Отож ідея тільки тоді жива і життєздатна, коли є жертви, вкладки. Бо вкладка се не тільки гріш, але й доказ любови до ідеї. І тому вкладка така важна — не тільки матеряльно, але й морально. Ось чому вкладка се душа й серце організації. Ідея се її світло.

Хто хоче помочи виховати свій нарід до державного життя, той правильно платить вкладку в організації державницькій. Люде, котрі навіть раз на місяць не можуть спромочися на заплаченне такого дрібного гроша, який коштує оден келішок горівки або пачка папіросок, — очевидно ніякого права на назву членів не мають і ніякої пошани для свого народу і його змагань виробити не можуть.

Таке єсть значінне вкладки.

Ся стаття особливо важна для скарбників і фінансових секретарів усіх організацій. Вона вчить членів, яку важну роботу роблять ті урядовці. Тому добре булоб прибити сю статтю на стіні в кождім льокалі, де заходять Українці, щоб подискутувати”..... По дискутуйте-ж браття, і над сим! —

